

Дорожинський О.В., студент факультету №
2 НАВС

Науковий керівник: Петровський А.В.,
доцент кафедри цивільного права і процесу
НАВС, кандидат юридичних наук

Правова природа реорганізації юридичних осіб
за цивільним законодавством України

Життя сучасного суспільства немислиме без об'єднання людей у групи, спілки різних видів, без з'єднання їх особистих зусиль і капіталів для досягнення тих чи інших цілей. У сфері майнового обороту об'єднання осіб і капіталів здійснюється в основному у формі юридичних осіб. Конструкція юридичної особи була відома ще римському праві. Форма юридичної особи опинилася в однаковій мірі придатною для самих різнорідних утворень. На сучасному етапі розвитку ринкових відносин різні сектори економіки як у всьому світі, так і в Україні зазнають значних змін. Об'єктивний процес глобалізації сучасної світової економіки вимагає нового рівня розвитку національних ринків, які стають все більш інтегрованими. Здійснення підприємницької діяльності, отримання високих надприбутків, розширення

конкурентоздатності на ринку, підвищення інвестиційної привабливості та постійних вливань іноземних інвестицій в економіку держави може зумовлюватися зростанням значної кількості підприємницьких товариств, ефективного функціонування на ринку яких гарантує економічна стабільність та належне правове регулювання.

Одним із процесів, що забезпечує створення стійких, конкурентоздатних та фінансово незалежних підприємницьких товариств, є реорганізація, яка виступає способом оптимізації організації їх діяльності залежно від ринкових умов. Реорганізація - одна з найбільш вживаних останнім часом процедур у процесі діяльності юридичних осіб будь-якої організаційно-правової форми. Пояснюється це умовами економічної системи, побудованої на засадах конкуренції, а також соціальними і правовими умовами, в яких існують юридичні особи. Ст. 104 Цивільного кодексу України передбачено такий спосіб припинення юридичної особи, як реорганізація. Згідно з цією нормою, припинення юридичної особи відбувається в результаті передачі свого майна, обов'язків та прав іншій юридичній особі або декільком особам - правонаступникам, одним із наступних способів: поділ, перетворення, злиття, приєднання.

Відповідно до ст. 106 ЦК, злиття, приєднання, поділ та перетворення юридичної особи здійснюються за рішенням його учасників (власників) або органу юридичної особи, (котрий її створив), уповноваженого на це установчими документами. А у випадках, передбачених законом, - за рішенням суду або відповідних органів державної влади. Законом може бути передбачено також одержання згоди відповідних органів державної влади на припинення юридичної особи шляхом злиття або приєднання.

Безперечною перевагою інституту реорганізації є те, що при його застосуванні зберігається стабільність цивільного обороту, забезпечується гарантування договірних зв'язків, гарантування прав кредиторів тощо. В той же час, як правове явище, реорганізація є базовою категорією, що окреслює необхідність вироблення ефективного правового механізму реорганізації, що й обумовлює актуальність обраної теми дослідження. Загальні теоретичні питання, що стосуються як самого поняття реорганізації, так і окремих способів її проведення, розглядалися у наукових працях такими вітчизняними і зарубіжними вченими, як: В.І. Бобрик, О.В. Бакуліна, О.М. Вінник, **0.** В. Дзера, В.П. Емельянцев, А.П. Єфименко, Д.В. Жданов, О.М. Зубатенко, А.О. Карлін, О.Р. Кібенко, А.В. Коровайко, В.М. Кравчук, Н.С. Кузнецова, **1.** М. Кучеренко, Д.В. Ломакін, С.В. Мартишкін, В.В. Рябота, І.В. Спасибо-Фатєєва, М.Л. Шелухін, Н.В. Щербакова, В.С. Щербина, Д.С. Юдін та інші.

Для багатьох поколінь вітчизняних юристів аксіомою було те, що юридична особа припиняється двома шляхами: реорганізацією та ліквідацією. Якщо з ліквідацією припиняється не лише існування юридичної особи, а й її права та обов'язки, то значно складнішою є ситуація, якщо йдеться про реорганізацію юридичної особи, коли хоч і можна констатувати припинення юридичної особи, яка реорганізується, проте цього ж не можна сказати щодо її прав та обов'язків. правонаступництво є основним елементом юридичної

конструкції «реорганізація», визначає зміст юридичних осіб, які виникають внаслідок реорганізації. Тому актуальною залишається проблема справедливого, пропорційного розподілу прав та обов'язків серед правонаступників реорганізованої юридичної особи. При цьому розмежування окремих видів реорганізації традиційно проводиться саме за обсягом прав та обов'язків, які переходять до правонаступників.

Наведене обумовлює необхідність визначення природи правонаступництва під час реорганізації юридичних осіб та його зв'язку з окремим видами реорганізації.

Таким чином, момент правонаступництва і момент закінчення проведення реорганізації збігаються у часі. При цьому правонаступництво при реорганізації можна розглядати як мету і як правовий наслідок проведення реорганізації. Але реорганізація - це триваючий процес, під час якого правонаступництво виникає як одномоментна дія, яка вчиняється разом із іншими, визначеними законом, фактичними і юридичними діями.

Отже, можна дійти висновку, що ні в законодавстві, ні в доктрині немає єдиного підходу до розуміння сутності реорганізації: з одного боку, її розглядають як спосіб створення та припинення юридичної особи, з іншого - як зміну майнового становища юридичної особи у порядку правонаступництва. Однак, враховуючи висловлені протиріччя, що виникають у результаті доведення або спростування того чи іншого розуміння інституту реорганізації в цілому, вважаємо, що реорганізацію слід розглядати крізь призму сукупності ознак, які притаманні даному правовому явищу, не ототожнюючи таку процедуру тільки зі зміною організаційно-правової чи майнової складової як кваліфікуючої ознаки реорганізації. Це процес, якому притаманні такі ознаки: 1) має місце універсальне правонаступництво, яке полягає у переході майна, прав і обов'язків від юридичної особи - правопередника до юридичної особи - правонаступника; 2) при здійсненні реорганізації відбувається припинення та створення юридичних осіб, які перебувають у процесі реорганізації; 3) суб'єктами, які беруть участь у проведенні реорганізації, виступають юридичні особи, які передають своє майно, права і обов'язки юридичним особам - правонаступникам; 4) при проведенні реорганізації може відбуватися зміна майнового становища юридичної особи - правонаступника, яка полягає у зменшенні або збільшенні обсягу капіталу, що переходить у порядку правонаступництва, або зміна суб'єктного складу (учасників), що залежить від порядку та форми проведення реорганізації.

Таким чином, реорганізація складається з кількох етапів, кожен з яких має самостійне юридичне значення, що в сукупності призводять до припинення або виникнення юридичної особи - правонаступника та забезпечують правонаступництво.

Отже, реорганізація - це триваючий процес, що складається з системи юридичних фактів, який у визначеному законом порядку зумовлює припинення юридичної особи (юридичних осіб) - правопередника та створення юридичної особи (юридичних осіб) - правонаступника та перехід у

порядку правонаступництва майна, прав і обов'язків юридичних осіб, що перебувають у процесі реорганізації до юридичних осіб, що виникли у результаті реорганізації (правонаступників).

Список використаних джерел

1. Юркевич Ю. М. Припинення юридичних осіб з правонаступництвом. Монографія / Юрій Миколайович Юркевич. - Хмельницький. - 224 с.
2. Цивільне право України: в 2-х томах. - Т. 1: підручник / За заг. ред. Є. О. Харитонова, Н. Ю. Голубєвої: вид. друге. - Х.: ТОВ «Одіссей», 2010. - 832 с.
3. Цивільний Кодекс України. Видавець А.В. Паливода, Київ 2015.
4. Амоша О. І., Ращупкіна В. М. Юридичні аспекти регулятивного характеру у процесах реорганізації промислових підприємств / О.І. Амоша, В.М. Ращупкіна // Економіка пром-сті. - 2009. - № 4. - С. 143-151.
5. Суханов Е. А. Реорганизация акционерных обществ и других юр. лиц / Е. А. Суханов // Хозяйство и право. - 1996. - № 1. - С. 148-152.
6. Кибенко Е. Р. Относительно определения понятия «реорганизация»: сравнительная характеристика права Украины и Европейского Союза / Елена Кибенко [Електронний ресурс].